

نقطه عطفی در بهره‌داری منطقی از انرژی

**بند (و) تبصره ۱۹ قانون برنامه دوم، باید یکی از مترقی‌ترین
و مهمترین موارد مطرح شده در این قانون ارزیابی شود**
محمدرضا امیدخواه

تصویب تبصره ۱۹ قانون برنامه دوم جمهوری اسلامی ایران به‌ویژه بند (و) این قانون در خصوص صرفه‌جویی در مصرف انرژی را می‌توان نقطه عطفی در برخورد با این ثروت ملی و نیروی محرکه اصلی توسعه و حرکت یعنی انرژی تلقی کرد.

تفکر پوسیده نشستن بر روی دریایی از نفت ارزان و بی‌مقدار بودن انرژی در کشور ما در طی دهها سال، ضربه‌های هولناکی بر پیکر تکیده اقتصاد این سرزمین کهن که بحق کانون عنایت الهی بوده و هست وارد کرده است.

در جایی که تأمین انرژی برای شکوفایی اقتصادی و به حرکت در آوردن چرخهای صنعت کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه آنقدر حیاتی است که به منظور امنیت تأمین آن میلیاردها دلار صرف می‌گردد و حتی نقاطی از جهان محل تاخت و تازهای نظامی و یا فشارهای سیاسی بین‌المللی می‌شود، اتلافهای غیرمنطقی و غیرمسئولانه انرژی به هیچوجه توجیه‌پذیر نیست.

اگر انرژی در ایران ارزان و فراوان است می‌بایستی به منزله یک مزیت نسبی جهت تولید بیشتر مورد توجه قرار گیرد نه آنکه توجیهی در عدم رعایت صرفه‌جویی و مصرف منطقی تلقی شود.

بند (و) تبصره ۱۹ قانون برنامه دوم که به حق بایستی آن را یکی از مترقی‌ترین و مهمترین موارد مطرح شده در این قانون ارزیابی کرد، پاره‌آمییدی در

دل کلیه محققین و صاحب‌نظران بخش انرژی کشور ایجاد کرد. این بند از تبصره ۱۹ شامل ۹ ردیف اجرایی است که طی آن، وزارتخانه‌ها، ارگانها و سازمانهای مختلف دولتی هر کدام به نحوی موظف به رسیدگی به بحث مهم صرفه‌جویی در مصرف انرژی شده‌اند.

در خصوص دستیابی به یک برنامه جامع جهت صرفه‌جویی در مصرف انرژی و به وجود آوردن ساختاری مناسب در مصرف انرژی در کشور، مشکلات عدیده‌ای وجود دارد که خوشبختانه اکثر آنها در این تبصره مورد توجه قرار گرفته‌اند که ذیلاً به آنها اشاره می‌شود:

۱. نبود برنامه‌ریزی جامع و درازمدت و مدیریت مناسب بر منابع انرژی کشور
۲. نبود فرهنگ عمومی صحیح در بهره‌برداری منطقی از انرژی و رعایت صرفه‌جویی - این مشکل در ردیف ۸ از بند (و) تبصره ۱۹ مورد عنایت قرار گرفته و برای دستیابی به آن راه حل ارائه گردیده است.

۳. نبود استاندارد مصرف انرژی برای کالاها و تجهیزات انرژی بر - ردیفهای ۱ و ۲ بند (و) این مشکل را مورد بررسی قرار می‌دهند.

۴. نبود ضوابط و مقررات مربوط به رعایت استانداردهای مصرف انرژی در ساختمانها و اماکن - ردیف ۷ بند (و) این نقیصه را مورد توجه قرار می‌دهد.

۵. عدم تنظیم برنامه فصلی کار

کارخانجات و صنایع و ساعات کار اصناف جهت کاهش مصرف انرژی در ساعات اوج مصرف - ردیفهای ۳ و ۴ بند (و) این مسئله را مورد اشاره قرار می‌دهند.

۶. عدم تشکیل واحدهای مدیریت انرژی در صنایع و مؤسسات بزرگ که مصرف‌کننده عمده انرژی هستند - ردیف ۹ بند (و) این مسئله را مورد توجه قرار داده است.

۷. عدم برگزاری دوره‌های آموزشی و رشته‌های تحصیلی مناسب در مقاطع مختلف تحصیلی در زمینه مصرف بهینه انرژی - ردیف ۸ بند (و) این کمبود را مورد نگرش قرار داده است.

همانگونه که ملاحظه می‌شود تنها مسئله برنامه‌ریزی جامع و مدیریت مناسب بر منابع انرژی کشور مورد اشاره مستقیم این تبصره نیست که جا دارد مسئولان و برنامه‌ریزان کشور به این امر مهم عنایت ویژه‌ای مبذول دارند. از سوی دیگر رسیدگی به موارد فوق‌الذکر مستلزم صرف هزینه‌های قابل توجه و سرمایه‌گذاریهای کلان می‌باشد که خوشبختانه این مسئله نیز از نظر تنظیم‌کنندگان این تبصره دور نمانده و در ردیفهای ۵ و ۶ از بند (و) تبصره ۱۹ منابع مالی تأمین تحقیقات و پژوهشهای اساسی در امر صرفه‌جویی انرژی و اصلاح ساختار مناسب مصرف در واحدهای صنعتی و مؤسسات، از طریق تخصیص ۲/۵ درصد از فروش حاملهای

انرژی و همچنین اعطای تسهیلات مالی به صنایع و مؤسساتی که در راه اصلاح ساختار مصرف انرژی خویش گام برمی دارند مورد اشاره قرار گرفته است. طبیعتاً این قانون جهت به اجرا درآمدن احتیاج به تنظیم و ابلاغ آئین‌نامه‌های اجرایی از سوی هیأت دولت داشت. خبر تصویب آئین‌نامه‌های

اجرایی ردیف‌های ۱، ۲، ۴، ۵ و ۹ بند (و) تبصره ۱۹ در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۶/۲۸ هیأت وزیران به انتظارات پایان بخشید و عملاً اجرای مفاد بند (و) تبصره ۱۹ آغاز گردید. اکنون نکته بسیار مهم و شایان توجه آن است که عدم حضور کافی سازمانها، شرکت‌های مهندسی مشاور و متخصصین

کارآمد در امر انرژی که بتوانند به عنوان بازوهای اجرایی در انجام مفاد این تبصره به کار گرفته شوند و صنایع کشور را یاری کنند شدیداً خودنمایی می‌کند و جا دارد که هر چه بیشتر زمینه فعالیت برای اینگونه واحدها فراهم آید.

بند «و» تبصره «۱۹» قانون برنامه دوم جمهوری اسلامی ایران

دولت موظف است به منظور اعمال صرفه‌جویی و منطقی کردن مصرف انرژی و حفاظت از محیط زیست اقدامات زیر را به انجام برساند:

- ۱- تعیین مشخصات فنی و معیارها در مورد سیستم‌ها و تجهیزات انرژی بر به ترتیبی که کلیه تولیدکنندگان و واردکنندگان چنین تجهیزاتی ملزم به رعایت این مشخصات و معیارها باشند. کمیته‌ای متشکل از نمایندگان وزارت نیرو، نفت و مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی و وزارت صنعتی ذیربط مسئولیت تهیه این مشخصات فنی و پیشنهاد آیین‌نامه‌های اجرایی آن به دولت را، به عهده خواهند داشت.
- ۲- تعیین و اعمال تعرفه‌های سود بازرگانی (برای واردات) و عوارض (برای تولیدات داخلی) به نحوی که در صورت عدم رعایت مشخصات فنی و معیارهای تعیین شده از طرف دولت، تولیدکنندگان و واردکنندگان این

- تجهیزات مشمول پرداخت اینگونه عوارض و تعرفه‌ها گردند.
- ۳- تنظیم ساعات کار اصناف توسط وزارت بازرگانی به منظور کاهش مصرف انرژی آنها در ساعات اوج مصرف برق و انرژی و برقراری انضباط اجتماعی.
- ۴- تنظیم برنامه فصلی کار کارخانجات و صنایع توسط وزارتخانه‌های مربوطه به نحوی که مصرف برق و انرژی در ماههای حداکثر مصرف کاهش یابد.
- ۵- تدوین و اجرای ضوابط لازم به منظور اعطای تسهیلات مالی و با نرخیهای ترجیحی به صنایع و مؤسسات برای اجرای عملیات مربوط به اصلاح ساختار مصرف انرژی.
- ۶- تخصیص ۰/۲ درصد درآمد حاصل از فروش حاملهای انرژی در طول برنامه جهت انجام تحقیقات لازم در زمینه صرفه‌جویی و مدیریت بر مصرف انرژی توسط وزارتخانه‌های مربوطه.
- ۷- تهیه و تنظیم مقررات و ضوابط مربوط

- به رعایت استانداردهای مصرف انرژی در ساختمانها به منظور پرهیز از اتلاف انرژی و تنظیم اجرای روشهای تشویقی در این مورد توسط کمیته‌ای متشکل از نمایندگان وزارتخانه‌های مسکن و شهرسازی، کشور، نفت و نیرو.
- ۸- اختصاص بخشی از مطالب کتب درسی مدارس و دانشگاهها به موضوع اهمیت آب و انواع انرژی و ضرورت مدیریت بر مصرف آن و آموزش عمومی جامعه از طریق صدا و سیما و مطبوعات در این زمینه به منظور اشاعه فرهنگ صرفه‌جویی و پرهیز از اتلاف و اسراف منابع.
- ۹- تهیه ضوابط مربوط به تشکیل واحد مدیریت انرژی در صنایع و مؤسساتی که توان مصرفی آنها بیش از ۵ مگاوات برق و یا مصرف سالانه انرژی آنها بیش از معادل ۵۰۰۰ متر مکعب نفت باشد و آموزش کارشناسان این واحدها توسط وزارتین نفت و نیرو.

آئین‌نامه‌های اجرایی مصوب هیأت دولت درباره بند (و) تبصره ۱۹

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۶/۲۸ بنا به پیشنهاد کمیته موضوع ردیف (۱) بند (و) تبصره ۱۹ قانون برنامه پنج‌ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۷۳ - (موضوع نامه شماره ۷۴۶۱/۱۰۰ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۱۳ وزارت نیرو) و به استناد ردیف (۱) بند یاد شده، آئین‌نامه اجرایی ردیف مذکور را به شرح زیر تصویب نمود:

آئین‌نامه اجرایی ردیف (۱) بند «و» تبصره (۱۹) قانون برنامه پنج‌ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

ماده ۱- در این آئین‌نامه واژه‌های زیر در، معانی مشروح مربوط به کار می‌روند:
الف- تجهیزات انرژی بر که از این پس به اختصار تجهیزات نامیده می‌شود:

کلیه وسایل، ماشین‌آلات و کالاهایی که در بخشهای مختلف اعم از صنعت، کشاورزی، تجاری، خانگی، حمل و نقل، عمومی و غیره به کار گرفته می‌شوند و مصرف‌کننده یا تبدیل‌کننده انرژی هستند.

ب- سیستم انرژی بر که از این پس به اختصار سیستم نامیده می‌شود: کلیه فرایندهای تولیدی و خدماتی و تأسیسات صنعتی و غیرصنعتی که در

آن انرژی مصرف، تبدیل و یا منتقل می‌شود.

ج- معیارها و مشخصات فنی: استاندارد مصرف، بازده و شدت انرژی در کلیه تجهیزات سیستمها و سایر ویژگیهای فنی آنها که به نحوی با مصرف انرژی مرتبط باشد.

د- کمیته: گروهی با شرکت نمایندگان وزارت نیرو، وزارت نفت، مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، وزارت صنعتی ذی‌ربط - حسب مورد - و سازمان برنامه و بودجه که وظیفه تصویب معیارها و مشخصات فنی را به عهده خواهد داشت و دبیرخانه آن در وزارت نیرو مستقر خواهد بود.

ه- برچسب مصرف انرژی: صفحه حاوی اطلاعات مربوط به مصرف انرژی و یا بازده انرژی در هر کالا و مقایسه آن با معیارهای مصوب که قابل نصب بر روی کالاها باشد.

ماده ۲- کلیه تجهیزات به سه گروه به شرح زیر تقسیم می‌شوند:

الف- تجهیزات برقی: کلیه کالاها و دستگاههای مصرف‌کننده برق،
ب- تجهیزات نفتی: کلیه کالاها و دستگاههای مصرف‌کننده فرآورده‌های نفتی انرژی‌زا،
ج- تجهیزات گازی: کلیه کالاها و دستگاههای مصرف‌کننده گاز.

تبصره- در صورتی که وسیله‌ای مصرف‌کننده چند نوع حامل انرژی باشد، در گروهی قرار خواهد گرفت که به طور عمده مصرف‌کننده آن نوع حامل انرژی باشد.

ماده ۳- سیستمها به چهار گروه به شرح زیر تقسیم می‌شوند:

الف - سیستمهای مصرف‌کننده برق: فرایندهای مصرف‌کننده برق و سیستمهای صنعتی، عمومی و خدماتی که به طور عمده مصرف‌کننده انرژی برق می‌باشند، از قبیل فرایندهای متعلق به صنایع نساجی و پوشاک، فلزی و ریخته‌گری و متالورژی، برق و الکترونیک،

ب - سیستمهای مصرف‌کننده نفت و گاز: فرایندهای مصرف‌کننده نفت و گاز و سیستمهای صنعتی عمومی و خدماتی که به طور عمده مصرف‌کننده فرآورده‌های نفتی انرژی‌زا و گاز می‌باشند، از قبیل فرایندهای متعلق به

صنایع غذایی، شیمیایی، سلولزی، کانی غیرفلزی و متالورژی،
ج - نیروگاهها،
د - پالایشگاهها،

تبصره - مواردی که در ردیفهای «الف» و «ب» این ماده به آنها اشاره نشده است در کمیته تصمیم‌گیری خواهد شد.

ماده ۴- وزارت نیرو موظف است با استفاده از تجربه‌ها و نظرات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران و وزارتخانه‌های ذی‌ربط با انجام کار تخصصی و کارشناسی لازم، نسبت به تهیه مشخصات فنی و معیارها در خصوص تجهیزات مندرج در بند «الف» ماده (۲) و نیز سیستمهای مندرج در بندهای «الف» و «ج» ماده (۳) این آیین‌نامه اقدام و آنها را به کمیته پیشنهاد نماید.

ماده ۵- وزارت نفت موظف است با استفاده از تجربه‌ها و نظرات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران و وزارت صنعتی ذی‌ربط همچنین با انجام کار تخصصی و کارشناسی لازم، نسبت به تهیه مشخصات فنی و معیارها در خصوص تجهیزات بندهای «ب» و «ج» ماده (۲) و نیز سیستمهای مندرج در بندهای «ب» و «د» ماده (۳) این آیین‌نامه اقدام و آنها را به کمیته پیشنهاد نماید.

ماده ۶- وزارتخانه‌های نیرو و نفت موظفند با توجه به اولویت تجهیزات و سیستمهایی که انرژی بیشتری مصرف می‌کنند و یا امکان دستیابی به بهینه‌سازی مصرف انرژی در آنها سریعتر می‌باشد، و با تأکید بر انواع لامپ روشنایی، الکتروموتورها، کولرهای آبی و گازی، انواع وسایل صوتی و تصویری، پمپ‌ها و کمپرسورها، انواع یخچالها، مشعل، انواع سماور، ماشین لباسشویی، اتو، سیستمهای تولید گرما و سرما، انواع بخاری، وسایل حمل و نقل موتوری، انواع آبگرمکن، دیگهای آب گرم و بخار، اجاق‌گازها، معیارها و مشخصات فنی مربوط را به تدریج و ظرف دو سال تهیه و به کمیته ارسال نمایند.

ماده ۷- کمیته موظف است تا پایان تصویب معیارها و مشخصات فنی تمام تجهیزات و سیستمها، با توجه به پیشنهادهای رسیده، جلسات مداوم

تشکیل داده و به بررسی و تصویب پیشنهادهای مذکور اقدام کند و حداکثر یک هفته پس از تصویب، موارد را به مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ارسال نماید.

ماده ۸- مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران موظف است، نسبت به طرح مصوبات کمیته فنی در کمیته ملی استاندارد و درج در استانداردهای ملی و چاپ و انتشار عمومی و ابلاغ آن به کلیه دستگاههای ذی‌ربط اقدام نماید.

ماده ۹- مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران موظف است با همکاری وزارتخانه‌های نیرو و نفت، هر دو سال یک بار، معیارها و مشخصات فنی فوق را به هنگام نموده و به تصویب کمیته برساند. به این منظور کمیته هر ماه حداقل یک جلسه تشکیل خواهد داد.

ماده ۱۰- کلیه تولیدکنندگان و واردکنندگان تجهیزات و سیستمهای موضوع این آیین‌نامه، ملزم به رعایت معیارها و مشخصات مصوب کمیته می‌باشند و مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، علاوه بر الزامات این آیین‌نامه با استفاده از کلیه اختیارات خود، نظارت بر اجرای این معیارها را به عهده دارد.

حسن حبیبی

معاون اول رییس جمهور

۱۳۷۵/۷/۸

رونوشت به دفتر مقام معظم رهبری، دفتر رییس جمهور، دفتر معاون اول رییس جمهور، دفتر ریاست قوه قضاییه، دفتر معاون حقوقی و امور مجلس رییس جمهور، دفتر معاون اجرایی رییس جمهور، دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام، دیوان محاسبات کشور، اداره کل قوانین مجلس شورای اسلامی، اداره کل حقوقی، اداره کل قوانین و مقررات کشور، کلیه وزارتخانه‌ها، سازمانها و مؤسسات دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی، دفتر هیأت دولت و روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران ابلاغ می‌شود.

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۶/۲۸ بنا به پیشنهاد کمیته موضوع ردیف (۱) بند (و) تبصره ۱۹ قانون برنامه پنجساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۷۳ - (موضوع نامه شماره ۷۴۶۱/۱۰۰ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۱۳ وزارت نیرو) و به استناد ردیف (۱) بند یاد شده، آیین نامه اجرایی ردیف مذکور را به شرح زیر تصویب نمود:

آیین نامه اجرایی ردیف (۹) بند «و» تبصره (۱۹) قانون برنامه پنجساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

ماده ۱- صنایع و مؤسساتی که توان مصرفی آنها بیش از پنج مگاوات برق و یا مصرف سالانه انرژی آنها معادل پنج هزار مترمکعب نفت باشد، موظفند واحد مدیریت انرژی را به منظور انجام وظایف مندرج در ماده (۲) این آیین نامه، حداکثر ظرف شش ماه از تاریخ تصویب این آیین نامه تشکیل داده و فرد مسؤول واحد را به طور کتبی به وزارتخانه های نفت و نیرو و دستگاه اجرایی ذی ربط معرفی نمایند.

ماده ۲- وظایف واحدهای مدیریت انرژی در مؤسسه مربوط به شرح زیر تعیین می شود:

- الف- جمع آوری و تحلیل اطلاعات مربوط به چگونگی مصرف انرژی،
 - ب- بررسی، طراحی و اجرای روشهای افزایش راندمان مصرف انرژی،
 - ج- بررسی، طراحی و اجرای روشهای کاهش بار در زمان اوج مصرف (پیک سایی در فصول مختلف و ساعات مختلف شبانه روز و به تفکیک انواع حاملهای انرژی)،
 - د- طراحی روشهای کاهش آلودگی محیط زیست ناشی از مصرف انرژی تا حد استانداردهای مورد قبول سازمان حفاظت محیط زیست.
- ماده ۳- وزارتخانه های نفت و نیرو موظفند دوره های آموزشی مدیریت و صرفه جویی انرژی، برای آموزش مدیران و کارشناسان واحدهای مدیریت انرژی در صنایع و مؤسسات را در مدت حداکثر چهار ماه طراحی و جهت اجرا آماده نمایند.

ماده ۴- کلیه دستگاههای دولتی به ویژه وزارتخانه های صنایع و معادن و فلزات موظفند کارشناسان مدیریت انرژی مؤسسات و صنایع تابعه و وابسته را جهت گذراندن دوره آموزشی به وزارتخانه های نفت و نیرو حسب مورد معرفی نمایند.

تبصره - دستگاههای دولتی و وزارتخانه ها در صورتی که برنامه آموزش مدیریت انرژی خویش را به تصویب وزارتخانه های نیرو و نفت برسانند، می توانند آموزش واحدهای تابعه را رأساً انجام داده و گزارش آن را به وزارتخانه های مذکور ارسال نمایند.

ماده ۵- وزارتخانه های نفت و نیرو موظف هستند کارشناسان واحدهای مدیریت انرژی صنایع مؤسسات مشمول این ردیف را برحسب اولویت در مدت شش ماه پس از معرفی، آموزش دهند. حداکثر زمان لازم برای معرفی کارشناسان توسط دستگاههای ذی ربط یک سال از تاریخ تصویب این آیین نامه می باشد.

ماده ۶- مؤسسات و واحدهای صنعتی بابت انجام آموزشها، هزینه ای پرداخت نخواهند کرد و تأمین بودجه مورد نیاز در لایحه بودجه سالانه منظور خواهد شد.

ماده ۷- تعهد تأمین انرژی واحدهای صنعتی و مؤسسات مشمول این آیین نامه از طرف وزارتخانه های نفت و نیرو، منوط به تشکیل و فعال نمودن واحدهای مدیریت انرژی در آنها می باشد.

در صورت عدم تشکیل واحد مدیریت انرژی، وزارتخانه های نفت و نیرو می توانند در تعدیل مقدار تأمین انرژی اتخاذ تصمیم نمایند.

حسن حبیبی

معاون اول رییس جمهور

۱۳۷۵/۷/۸

رونوشت به دفتر مقام معظم رهبری، دفتر رییس جمهور، دفتر معاون اول رییس جمهور، دفتر ریاست قوه قضاییه، دفتر معاون حقوقی و امور مجلس رییس جمهور، دفتر معاون اجرایی رییس جمهور، دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام، دیوان محاسبات کشور، اداره کل قوانین مجلس شورای اسلامی، اداره کل حقوقی، اداره کل قوانین و مقررات کشور، کلیه وزارتخانه ها، سازمانها و مؤسسات دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی، دفتر هیأت دولت و روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران ابلاغ می شود.

